

Onderstaande levensbeschrijving komt uit het boek: 'Zonen en dochters met een missie - Een boek over missionarissen uit Boekel en Venhorst', door Jan Meulemeesters c.s. (100 pagina's A4)
Uitgave: 2002, Heemkundekring & Missiecomité Boekel-Venhorst.

Waar was ik aan begonnen

Zuster Angeline (Riek) Hanegraaf schreef zelf haar levensverhaal: "Ik ben geboren op 7 november 1936 in het Peelboerderijtje aan de Statenweg (het heette toen Kerkheide D50) als oudste dochter van Janus Hanegraaf (1903-1986) en Trien Raymakers (1910). Mijn jeugd verliep zoals die van de meeste meisjes in Boekel in die tijd: lagere school bij de Zusters van Liefde in Schijndel, 8 jaar, en daarna moeder helpen in de huishouding.

Mijn missie-ideaal is eigenlijk een beetje gewekt in de zesde klas, door zuster Wilhelmino en door pater Flavianus OFM, capucijn uit Handel. Toen waren we inmiddels verhuisd naar De Logt, nu Dennenmark en kerkten we bij de capucijnen. Daar kwam ook de interesse voor het Franciscaanse op, door mijn lidmaatschap van de Derde Orde van St. Franciscus. Het kwam terug toen ik in Helmond werkte. De 'Antoniusbode' van de Missiezusters deed ongemerkt de rest. Daarin las ik verhalen over de missiezusters in Benua Martinus, waar ook pater Flavianus over vertelde. Stel je voor dat ik daar ooit zou komen... Rond 1958 ben ik een kijkje gaan nemen in Asten; stilletjes, niemand mocht het weten.

Op 25 maart 1960 ging ik naar Asten. Vanaf de eerste dag voelde ik me er thuis door de sfeer van hartelijkheid en eenvoud. Na het noviciaat kreeg ik de gelegenheid om de mulo te doen en daarna de School voor Maatschappelijk Werk, die in

de loop van de vier studie jaren Sociale Academie werd. Tijdens die vorming kwam de missie weer in het vizier. Begin 1970 kreeg ik het visum voor Indonesië. Ik werkte toen in

het maatschappelijk werk in Geldrop.

In Asten was het de gewoonte dat een zuster die uitgezonden werd, eerst een missiekruis kreeg uitgereikt als teken dat je vanuit de

Zuster Hanegraaf bij de uitreiking van het missiekruis

gemeenschap werd uitgezonden. Ik wilde dit in Boekel ontvangen, omdat ik me ook gezonden voelde door de parochiegemeenschap. Op 8 maart 1970 kreeg ik tijdens de hoogmis het missiekruis uit handen van pastoor Van Bakel. Het was die dag koud en glad en er lag een dik pak sneeuw. Met grote moeite kwamen we op tijd in Boekel aan. Ik heb daar ook mijn geloften hernieuwd en naar mijn gevoel was dat emotioneler en een dieper beleefde ervaring dan in 1962 en 1965 toen ik respectievelijk mijn eerste en eeuwige geloften uitsprak. Ik ben ingetreden in een tijd dat het al niet meer vanzelfsprekend was om naar het klooster te gaan en in 1970 was dat al helemaal niet meer zo.

Mijn orde is Missiezusters Franciscanessen van de H. Antonius. Die is in 1913 gesticht door de pastoor van Boerdonk, Gerardus van Schijndel. Deze wilde zelf missionaris worden, bij de Witte Paters van Algiers, maar dat werd een volslagen mislukking. In 1921 was de groep zo groot dat twintig zusters verhuisden naar Asten. Vanaf 1931 tot heden zijn er zesenvertig zusters in Indonesië werkzaam geweest. Onze zusters begonnen in de meest afgelegen statie, namelijk Benua Martinus, waar pater Flavianus Huisbers uit Vorthum al sinds 1905 zat te ploeteren. De zusters hebben alles aangepakt wat er te doen stond: zieken verpleegd, moeders geholpen bij de bevalling, school- en weeskinderen opgevangen in een internaat,

meisjes en vrouwen gevormd tot goede huisvrouwen. Dit laatste is in feite niet vanzelf gegaan. De paters hadden al een internaat voor jongens, maar meisjes gingen toen nog niet naar school. De zusters gingen zelf de dorpen in om de ouders te bewegen de meisjes ook naar school te laten gaan. Heel langzaam is dit gegroeid. De zusters waren self-supporting door veeteelt en landbouw, als bouwmeester en opzichter. Vooral Gemma Kuipers uit Keldonk en Angela Meulendijks uit Asten zijn er om bekend.

In 1932 begonnen de zusters in Sintang in een ziekenhuis van de Nederlands-Indische regering met een opleiding van verplegers en opvoeding van meisjes. Ook in Putus Sibau, boven aan de Kapuarivier, begonnen zij voor de oorlog in het regeringsziekenhuisje. Onder de oorlog zaten de zusters in het Jappenkamp, maar na de oorlog kwamen zij terug op hun posten. Tussen 1946 en 1953 werden er nog drie staties geopend. Nadat de regeringsziekenhuizen in Indonesische handen waren overgegaan, hebben de zusters zich uit de gezondheidszorg teruggetrokken.

Ik kwam dus in 1970 in Sintang aan. In brieven aan mijn familie lees ik terug dat ik het er zo leuk had en dat ze zich geen zorgen hoefden te maken. Alles was nieuw en ik, met mijn 'een beetje vrijbuitigerige kloosteropvoeding' moest me aanpassen aan de omstandigheden, die ik al lang ontgroeid was. Het leuke was niet altijd leuk. Er was de hitte, de vermoeid-

heid, de onmacht, het de taal niet machtig zijn en het eten niet te vergeten. Waar was ik aan begonnen? Was ik maar bij moeder thuis gebleven!

Ik kreeg gelegenheid om een jaar naar Java te gaan om cursussen te volgen en beter de taal te leren. Terug in Sintang bleek de weg van geleidelijkheid de beste. Ik begon dus maar heel eenvoudig met de meisjes van de huishoudcursus te praten over voeding en hygiëne. Met veel platen en foto's liet ik hun de gevolgen zien van ondervoeding en slechte hygiëne.

Na mijn eerste vakantie in 1975 kwam ik in Nanga Pinoh terecht, 80 km boven Sintang, waar een polikliniek door de regering gesloten was. Het lege ziekenhuisje werd omgebouwd tot Panti Sari (letterlijk kernhuis), waar we cursussen gaven: voedingsleer, seksuele en huwelijksvoorlichting, gezinsplanning, aparte kooklessen, lessen groenteteelt. En we begonnen baby's te wegen, al was er verzet: 'ons kind is geen stukje vlees dat wordt gewogen om te verkopen'. Van de kinderen is 75% tot 80% ondervoed, van wie 10% zwaar ondervoed. Moeders eten volgens de adat (gewoonteregels) weinig, om een makkelijke bevalling te krijgen. Eind jaren tachtig begon de regering pas met Posyandu's, een soort consultatiebureaus. De regering voerde een heel agressief beleid van geboortebepierking met pillen, spuiten, condooms of spiralen. Maar er is geen regelmatige medische controle zoals in Nederland. Omdat veel vrou-

Op reis door de rimboe

wen niet gelukkig waren met mechanische en chemische middelen, hebben we in Nanga Pinoh en Sintang, veel werk gemaakt van de voorlichting over periodieke onthouding.

In 1990 zette de missieorganisatie CEBEMO het gezondheidsproject Perdhaki op en mij werd gevraagd dat voor ons bisdom op te zetten. Na twee jaar pas begon ik in Sintang met cursussen voor 140 traditionele vroedvrouwen, voor dorpschouwen, catechisten en ander dorpskader over hygiëne, voeding en ziektes en voorlichting aan vrouwengroepen. Vroedvrouwen werkten traditioneel, d.w.z. met bam-

boemessen en vaak onhygiënisch, waardoor veel tetanus voorkwam. Na een cursus van drie dagen kregen ze een certificaat van de regering en van ons een mooie verlostas met eenvoudige instrumenten.

Van 1992 tot 1994 kreeg ik twee gediplomeerde verplegers van de Academie van het Carolusziekenhuis uit de hoofdstad Jakarta in dienst, samen met een secretaresse. Met hulp van instellingen en sponsors konden we gehandicapten naar Java sturen voor revalidatie en sinds 1995 hazenlip-operaties laten uitvoeren door een plastisch chirurg uit Nederland met geld van de Rena-stich-

ting in Tilburg. In zeven jaar zijn honderdtachtig mensen, kinderen en volwassen, behandeld.

Helaas konden de twee verplegers na twee jaar niet worden vervangen; alleen kon ik het niet aan en er werd me gevraagd het internaat voor meisjes weer te behartigen. Ik nam het aan en zo kon ik weer aandacht besteden aan de huishoudcursus en aan de gezinsplanning.

Na achtentwintig jaar vond ik het tijd afscheid te nemen van mijn geliefd Indonesia. In de tijd dat ik er was, is er in elk district een dokter, vroedvrouw en enkele verplegers gekomen en de ondervoeding is afgenomen. In de dorpen kwamen scholen, in de steden hogere opleidingen. Zo werd onze tweejarige huishoudschool in Sintang een Middelbare Beroepsopleiding voor meisjes. Het CEBEMO-perdhaki-project kon helaas geen voortgang vinden, maar ik troost me met de woorden van een vrouw uit Keranyik. 'Mijn kinderen waren altijd ziek en mager. Nu met de laatste heb ik geen pantang (verboden voedsel eten) gehouden, ik heb alles gegeten en de raad van vroedvrouw, de dokter en van de zuster opgevolgd. Nu ging de bevalling vlot, ik was gezond en mijn kind groeit ook veel beter. Ik kan getuigen dat het waar is wat hier gezegd wordt.' Er is nu een groep jonge Indonesische zusters die het werk voortzet."

Zuster Hanegraaf is na haar terugkomst in Nederland in het klooster in Asten gaan wonen en heeft daar de zorg voor het archief.

Op 8 juni 2025 is in Boekel een monument onthuld voor de Boekelse missionarissen. Tijdens de voorbereidingen voor het realiseren van dit monument is geprobeerd de levensverhalen van deze missionarissen zoveel mogelijk (verder) vast te leggen.

Hieronder een aanvulling op bovenstaande levensbeschrijving, geschreven door Jan & Riky Meulemeesters, in mei 2025.

In gesprek met de 88-jarige oud-missionaris Angeline Hanegraaf

Bij de onthulling van het monument op 8 juni vertegenwoordigt Angeline Hanegraaf de eenentwintig missiezusters uit Boekel. Na haar terugkeer uit Indonesië op 16 april 1998 woont zij nu in het oude klooster van de Franciscanessen in Asten.

Over het monument voor de missionarissen zegt ze: “Mooi dat Boekelse mensen dit maken. Wellicht kan het de jeugd inspireren. Een zoon van een medewerkster van Amaliazorg hier heeft een priesteropleiding gekozen. Dat geeft hoop.”

Hoe kwam je zelf tot de keuze voor de missie? “In de zesde klas van de lagere school hoorde ik van zuster Wilhelmino en Capucijn Flavianus over de missie, over Benua Martinus op Borneo. Op 25 maart 1960 ging ik naar Asten.

Uiteindelijk kreeg ik een opleiding voor maatschappelijk werk. Men wilde me uitzenden naar Brazilië, maar ik wilde naar Borneo. Op 8 maart 1970 kreeg ik van de Boekelse pastoor Van Bakel het missiekruis. Op 17 maart stapte ik op het door Raptim gecharterde vliegtuig. Tenslotte kwam ik in Sintang, een internaat, waar meisjes naailes kregen. Ik had heimwee, last van de hitte, kon de bladgroente niet verdragen, woog nog maar 60 kilo, wilde terug. Op mijn verzoek werd er één mis in het Nederlands gedaan. Toen was ik er doorheen. Van 1971-1973 was ik op het hoofdeiland Java, om de taal te leren. Terug op Borneo was er weer internaatwerk. Liever ging ik naar de kampongs, dorpen. Om vrouwen te leren goed te eten bij zwangerschap. Volgens hun adat (gewoonte) moesten zwangeren weinig eten: dan bleef de baby klein, dus een makkelijke bevalling. Maar dan waren de spieren zo slap dat het juist niét goed ging. Er werd dan op de buik geduwd en zelfs gestampt. De placenta bleef vaak zitten. De navelstreng werd vaak doorgesneden met een vies bamboe-mesje. Gevolg: tetanus. De Dayak-mannen waren van goede wil:

tijdens onze cursussen zorgden zij voor eten, voor de kinderen, alles. Met geld van Cebemo (r.k. hulporganisatie, nu Cordaid) werden vanaf 1991 vroedvrouwen opgeleid. Op 16 april 1998 ben ik teruggekeerd naar Asten. Ik was 62, had weer moeite met het klimaat. Veel cursuswerk kon evengoed, zo niet beter, door Indonesiërs worden gedaan. En in Asten had men niemand voor het archief. Ik heb er vooral foto's uit de missie geordend. Daarna kwam de bibliotheek aan de buurt. Nu houd ik me voornamelijk bezig met liturgie. Gelukkig ben ik nog vitaal. Ik fiets nog; eerst met een mede-zuster, nu vaak alleen”.

In gesprek met Angeline Hanegraaf, met voor zich de kaart van Borneo.